

УДК 371.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-2-35>

Ольга ПАЛАГНЮК,

orcid.org/0000-0002-1152-2133

кандидат психологічних наук,

асистент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(Чернівці, Україна) o.palahnyuk@chnu.edu.ua

РОЛЬ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ТА ФАХІВЦЯМИ У ФОРМУВАННІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ООП

У статті досліджується роль консультативної взаємодії між батьками та фахівцями у формуванні індивідуальної траєкторії розвитку дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Актуальність проблеми зумовлена необхідністю забезпечення цілісного підходу до навчання та розвитку дитини, який включає психологічну, педагогічну та соціальну підтримку з боку родини та освітніх установ. Метою дослідження є наукове осмислення ролі консультативної взаємодії з батьками та фахівцями у формуванні індивідуальної траєкторії розвитку дитини з ООП

У роботі використано системний та міждисциплінарний підхід, включно з аналізом практик інклюзивно-ресурсних центрів, моделей участі батьків у розробці індивідуальних програм розвитку, а також сучасних методів психологічного супроводу сімей дітей з ООП. Встановлено, що ключовими чинниками ефективної взаємодії є: довіра та партнерство між батьками та фахівцями, психологічна підтримка родини, своєчасне надання консультацій та практичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу. Відзначено, що участь батьків у команді супроводу, надання ними інформації про потреби та здібності дитини, а також узгоджені дії з педагогами сприяють підвищенню якості індивідуальної траєкторії розвитку.

Доведено, що як український, так і зарубіжний досвід підкреслює необхідність посилення методичної підготовки педагогів та розроблення чітких моделей консультативної роботи, здатних гарантувати ефективне партнерство у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії дитини. Результати дослідження підтверджують, що системна консультативна взаємодія дозволяє забезпечити цілісний розвиток дитини з ООП, покращує комунікацію між батьками та педагогами та створює підґрунтя для успішної соціалізації та академічних досягнень дитини. Висновки статті можуть бути використані для удосконалення практик інклюзивної освіти та підготовки фахівців, які працюють з дітьми з ООП.

Ключові слова: індивідуальна траєкторія розвитку, особливі освітні потреби, консультативна взаємодія батьків та фахівців, інклюзивна освіта, супровід.

Olha PALAHNYUK,

orcid.org/0000-0002-1152-2133

PhD in Psychology,

Assistant at the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Special Education

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

(Chernivtsi, Ukraine) o.palahnyuk@chnu.edu.ua

THE ROLE OF CONSULTATIVE INTERACTION BETWEEN PARENTS AND SPECIALISTS IN SHAPING THE INDIVIDUAL DEVELOPMENT TRAJECTORY OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS (SEN)

This article examines the role of consultative interaction between parents and specialists in shaping the individual development trajectory of children with special educational needs (SEN). The relevance of the issue is determined by the need to ensure a holistic approach to the child's learning and development, encompassing psychological, pedagogical, and social support from both family and educational institutions. The purpose of the study is to provide a scientific understanding of the role of consultative interaction with parents and specialists in forming the individual development trajectory of a child with SEN.

The study employs a systemic and interdisciplinary approach, including the analysis of practices at inclusive resource centers, models of parental involvement in the development of individualized educational programs, and contemporary methods of psychological support for families of children with SEN. It was found that the key factors for effective interaction include trust and partnership between parents and specialists, psychological support for the family, and timely provision of consultations and practical recommendations for organizing the educational process. It was noted that parental participation in the support team, the provision of information about the child's needs and abilities, and coordinated actions with educators contribute to enhancing the quality of the child's individual development trajectory.

It has been demonstrated that both Ukrainian and international experience emphasize the necessity of strengthening teachers' methodological training and developing clear models of consultative work capable of ensuring effective partnership in shaping the child's individual educational trajectory. The results of the study confirm that systematic consultative interaction facilitates the holistic development of children with SEN, improves communication between parents and educators, and provides a foundation for successful socialization and academic achievement. The conclusions of the article may be applied to enhance inclusive education practices and the professional preparation of specialists working with children with SEN.

Key words: individual development trajectory, special educational needs (SEN), consultative interaction between parents and specialists, inclusive education, support.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти особливої ваги набуває питання формування індивідуальної траєкторії розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП). Цей процес передбачає врахування унікальних можливостей, потреб і потенціалу кожної дитини та неможливий без активної консультативної взаємодії між батьками й фахівцями. Досвід міжнародних та національних практик переконує, що саме партнерство між освітянами, психологами, медичними працівниками та родиною є основою для розроблення та реалізації індивідуальних програм розвитку (ІПР) та індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) (Ярмола, 2018; Ridgley R., Snyder P. A., McWilliam R. A., 2020).

Актуальність проблеми зумовлена кількома чинниками. По-перше, інклюзія потребує зміщення акценту з діагностично-орієнтованої моделі на партнерську, де сім'я визнається ключовим учасником освітнього процесу (Денишук І., 2023; Dunst C.J., Trivette C.M. and Hamby D.W., 2007). По-друге, у наукових дослідженнях доведено, що саме сімейно-орієнтована взаємодія підвищує якість реабілітаційних і навчальних результатів дитини та сприяє соціально-емоційному благополуччю батьків (Al-Otaibi S. L., Algabbani M. F., Alboraih A. M., AlAbdulwahab S. S., 2024). По-третє, в Україні процес упровадження інклюзивних практик стикається з браком єдиних методичних підходів до консультативної роботи з батьками, що потребує системного вивчення і наукового осмислення.

До слова, Україна суттєво просунулася у розвитку інклюзивної освіти завдяки розбудові масштабної нормативно-правової бази, яка передбачає створення інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), спеціальних класів, а також сталий державний фінансовий супровід – зокрема через субвенції для забезпечення психолого-педагогічних послуг, асистентства вчителів і забезпечення ресурсами для учнів з ООП. У цьому контексті консультативна взаємодія між батьками та фахівцями супроводу сприяє ефективному формуванню індивідуальних освітніх траєкторій, адже саме діалог, узгодженість дій і спільне прийняття

рішень забезпечують адекватність і результативність ІОТ.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел свідчить про послідовний інтерес дослідників до проблеми сімейно-фахового партнерства у сфері підтримки дітей з ООП. Дослідження українських науковців акцентують на практичних кроках розроблення індивідуальних освітніх програм у тісній співпраці з родиною (Ярмола, 2018) та на стратегіях побудови ефективної взаємодії між педагогами і батьками в умовах інклюзивної освіти (Денишук І., 2023). Міжнародні дослідження підтверджують доцільність сімейно-центричного підходу (Ridgley R., Snyder P. A., McWilliam R. A., 2006), де вивчаються якості індивідуальних планів раннього втручання (IFSP) та їхню відповідність очікуваним результатам дитини й сім'ї, сімейно-центричність у контексті планування (Dunst C. J., Trivette C. M. and Hamby D. W., 2007), (Al-Otaibi S. L., Algabbani M. F., Alboraih A. M., AlAbdulwahab S. S., 2024) тощо.

Мета статті – окреслити та науково осмислити роль консультативної взаємодії з батьками та фахівцями у формуванні індивідуальної траєкторії розвитку дитини з ООП

Виклад основного матеріалу. Батьки дітей з особливими освітніми потребами стикаються з труднощами, що значно відрізняються від досвіду сімей, у яких діти розвиваються типово. Народження чи діагностування у дитини порушень розвитку часто супроводжується сильними емоційними реакціями (шок, горе, гнів), що вимагає певного часу для адаптації та може ускладнювати виконання батьківських функцій (Kandel, Merrick, 2003). Додатковими викликами є необхідність засвоєння специфічних батьківських навичок, пов'язаних із доглядом і вихованням дітей з інвалідністю, а також труднощі у періоди життєвих переходів (від лікарні до дому, початок програм раннього втручання, перехід до дошкільної освіти чи школи) (Malone, Gallagher, 2008, 2009; Durand V. M., Hieneman M., Clarke S., Wang M., Rinaldi M. L., 2013). Дослідження підтверджують, що батьки дітей з порушеннями розвитку загалом зазнають вищого рівня стресу, ніж батьки

їхніх однолітків із типовим розвитком (Woodman, 2014). Батьки відіграють ключову роль у забезпеченні неперервності освітнього процесу, надаючи інформацію про особливості навчання дитини, її щоденні труднощі та досягнення, а також у процесі розроблення індивідуальної програми розвитку, оскільки володіють цінними даними про здібності, інтереси та соціальні навички дитини (Садова, 2023).

Формування індивідуальної траєкторії розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП) ґрунтується на принципі унікальності кожної дитини та необхідності забезпечення умов для максимальної реалізації її потенціалу. Індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) повинна відображати не лише академічні завдання, а й соціально-емоційні, поведінкові та життєві навички, що формуються в межах партнерської взаємодії між педагогами, фахівцями та сім'єю (Ярмола, 2018). В українських умовах саме залучення батьків до процесу планування ІОТ розглядається як ключовий чинник ефективності інклюзивної практики (Денищук, 2021). Зарубіжні дослідження підтверджують, що якісна індивідуальна програма розвитку неможлива без врахування сімейного контексту. Наприклад, Ridgley R. та співавт. (Ridgley R., Snyder P. A., McWilliam R. A., 2020) показали, що відповідність індивідуальних планів раннього втручання (IFSP) очікуванням сім'ї безпосередньо корелює з кращими результатами розвитку дитини. Dunst C. та співавт. (Dunst C. J., Trivette C. M. and Hamby D. W., 2007) довели, що сімейно-центричність планів є визначальною для ефективності раннього втручання, адже залучення батьків на всіх етапах планування створює передумови для реалістичності та життєвої релевантності освітніх цілей.

Практичні підтвердження цього підходу також знаходимо у роботах Al-Otaibi S. L. та ін. (Al-Otaibi S. L., Algabbani M. F., Alboraih A. M., AlAbdulwahab S. S., 2024), які на матеріалах дітей із дитячим церебральним паралічем засвідчили, що сімейно-професійне партнерство позитивно впливає не лише на функціональні результати дитини, а й на психологічний стан батьків. У свою чергу, дослідження Means J. M. демонструє, що відсутність належної комунікації між учителями та батьками може призводити до розбіжностей у сприйнятті ефективності індивідуальних програм (Means J., 2023).

Сучасна система інклюзивної освіти в Україні має потужний державний фундамент, що проявляється у кількісному та якісному зростанні. Так, згідно оперативних статистичних даних, станом на 01.01.2025 в Україні зафіксовано

33397 інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти та 728 кількість спеціальних класів закладів загальної середньої освіти, у яких навчається 6179 учнів з особливими освітніми потребами. Окрім того, в Україні функціонує близько 700 інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), які взаємодіють із закладами освіти, беручи участь у роботі команд психолого-педагогічного супроводу, розробці індивідуальних програм розвитку, а також надають консультативно-методичну допомогу педагогічним працівникам. З 2022 року ІРЦ мають можливість проводити комплексну оцінку дітей, які пережили психологічну травму, забезпечувати їх психолого-педагогічний супровід під час освітнього процесу та надавати рекомендації педагогам щодо організації навчання і психологічної підтримки учнів (Статистичні дані МОН, 2025). Така структурна інтеграція і партнерський підхід створюють передумови для реального переходу від декларативної інклюзії до реально дієвого, адаптованого, індивідуально орієнтованого освітнього процесу.

Мазур В., та Нікора А. підкреслюють, що активна участь батьків дітей з особливими освітніми потребами у навчальному процесі, що включає співпрацю з педагогами інклюзивно-ресурсних центрів, участь у роботі команд психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти та проведення корекційно-розвиткових занять вдома, виступає одним із визначальних факторів підвищення якості інклюзивного навчання. Співпраця з батьками дітей з особливими освітніми потребами, на переконання авторки, ґрунтується на їх готовності створювати розвивальне середовище, що передбачає врахування індивідуальних особливостей дитини, визначення рівня необхідної підтримки та адекватних вимог. Для цього родини потребують цілеспрямованої психолого-педагогічної допомоги, яку забезпечують інклюзивно-ресурсні центри за участю фахівців різних профілів. Важливим доповненням виступають освітні курси, тренінги та батьківські клуби, що підвищують обізнаність суспільства з питань інклюзії. Водночас саме психологічна підтримка є першочерговою потребою батьків, оскільки вони стикаються зі складнощами прийняття особливостей дитини та пошуку ресурсів для її соціалізації (Мазур В., Нікора А., 2022).

Однією з перешкод упровадження інклюзивної освіти залишається недостатня готовність батьків до навчання дітей з ООП у закладах загальної середньої освіти (Sadova, 2021). Важливим завданням супроводу батьків є активація їхніх особистісних ресурсів, формування позитивних установок

щодо дитини (перенесення акценту з проблем на її сильні сторони), підтримка у виробленні відповідальної батьківської позиції стосовно корекційної роботи та здобуття освіти. Консультативна взаємодія сприяє також налагодженню соціальних зв'язків батьків з іншими родинами, групами підтримки та фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, що підсилює ефективність освітнього процесу. Водночас участь батьків у прийнятті освітніх рішень, забезпеченні регулярного відвідування школи та співпраця з педагогічними працівниками створюють основу для узгодженості дій усіх учасників інклюзивного навчання.

Водночас стосунки між батьками дітей з особливими освітніми потребами та фахівцями, які надають освітні чи медико-психологічні послуги, виступають важливим, хоча й недостатньо акцентованим чинником формування індивідуальної траєкторії розвитку дитини. У цьому контексті ключового значення набуває концепція реляційного здоров'я, що розглядає фахівця як підтримуючого «іншого», здатного сприяти подоланню складних та емоційно напружених ситуацій у процесі виховання й навчання. Важливим завданням консультативної взаємодії є зосередження не на оцінюванні чи критиці батьківства, а на виявленні сильних сторін та ресурсів сім'ї, а також на створенні умов для конструктивного партнерства. Теорія прив'язаності підтверджує, що якість ранніх емоційних зв'язків між батьками та дитиною визначає базові умови її соціально-емоційного та когнітивного розвитку, а безпечна прив'язаність пов'язана з низкою позитивних результатів. Натомість ненадійні чи дезорганізовані форми прив'язаності можуть стати фактором ризику, що потребує своєчасної корекції та підтримки. Таким чином, консультативна взаємодія, орієнтована на реляційне здоров'я, посилює партнерство між

батьками та фахівцями, підвищує рівень довіри й емпатії та створює сприятливе підґрунтя для формування індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП.

Висновки. Формування індивідуальної траєкторії розвитку дитини з особливими освітніми потребами є багаторівневим процесом, результативність якого залежить від узгодженої співпраці всіх учасників освітнього середовища. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє консультативна взаємодія між фахівцями (педагогами, психологами, логопедами, дефектологами, соціальними працівниками) та батьками.

Консультативна підтримка забезпечує цілісність виховних і педагогічних впливів, узгодженість стратегій розвитку у сімейному та інституційному середовищах і створює підґрунтя для партнерства. Її ефективність визначається принципами відкритості, толерантності та взаємної відповідальності, що трансформують модель «фахівець – клієнт» у «партнери у розвитку дитини».

Особливого значення набуває підготовка фахівців до консультативної роботи з батьками, адже сформовані компетентності у цій сфері сприяють якісній реалізації індивідуальних програм розвитку та підвищують ефективність педагогічних і терапевтичних впливів. Така співпраця розвиває довіру, формує готовність батьків приймати особливості дитини й посилює їхню активну участь у вихованні, що підвищує рівень соціальної інтеграції дітей та сприяє розвитку інклюзивної культури.

Отже, консультативна взаємодія виступає системоутворювальним чинником формування індивідуальної траєкторії розвитку дитини з ООП. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням диференційованих моделей консультативного супроводу та оцінкою ефективності міждисциплінарних команд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денишук І. Стратегії ефективної взаємодії з батьками осіб з особливими освітніми потребами на рівні закладу освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Випуск 69. С. 80-90.
2. Мазур В., Нікора А. Напрями та зміст психолого-педагогічної підтримки сімей, які виховують дитину з особливими освітніми потребами. *Scientific Collection «InterConf»*, (99): *with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «International scientific discussion: problems, tasks and prospects»* (February 19-20, 2022). Brighton, Great Britain: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd. 2022. P. 225-231.
3. Статистичні дані. Міністерство освіти та науки України. 2025. URL: <https://surf.li/kvaqds>
4. Ярмола Н. Індивідуальна освітня траєкторія дитини з порушеннями інтелектуального розвитку: практичні кроки. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2018. Том 1 № 14. URL: <https://surf.li/xgfcic>
5. Al-Otaibi S.L., Algabbani M.F., Alboraih A.M., AlAbdulwahab S.S. Effectiveness of Family-Professional Collaboration on Functional Goals Achievement of Children with Cerebral Palsy and Caregivers' Quality of Life and Burden: A Randomized Comparative Study. *J Clin Med*. 2024. Vol. 13 (14): 4057.
6. Ridgley R., Snyder P. A., McWilliam R. A. Individualized Family Service Plan Quality and Alignment of Child-Focused Outcomes to Federal Outcomes and State Early Learning Guidelines. *Topics in Early Childhood Special Education*. 2020. Vol. 39(4), P. 200-212.
7. Dunst C.J., Trivette C.M. and Hamby D.W. Meta-analysis of family-centered helping practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*. 2007. Vol 13. P. 370-378.

8. Durand V.M., Hieneman M., Clarke S., Wang M., Rinaldi M.L. Positive family intervention for severe challenging behavior I: A multisite randomized clinical trial. *Journal of Positive Behavior Interventions*. 2013. Vol. 15(3). P. 133–143.
9. Kandel I, Merrick J. The birth of a child with disability. Coping by parents and siblings. *The Scientific World Journal*. 2003. Vol. 3. P. 741–750.
10. Malone D.G., Gallagher P.A. Transition to preschool programs for young children with disabilities. *Journal of Early Intervention*. 2008. Vol. 30(4). P. 341–356.
11. McWilliam R.A., Ferguson A., Harbin G.L., Porter P., Munn D. and Vandiviere P. The family-centeredness of Individualized Family Service Plans. *Topics in Early Childhood Special Education*. 2008. Vol. 18. P. 69–82.
12. Means J.M. Perception of Collaboration between Parents and Teachers of Students with Special Needs Regarding the Individual Education Plan (IEP). *Journal of Social Sciences and BusinessQuest International University*. 2023. Vol. 2, Issue 1. P. 43–60.
13. Murray M., Curran, E. & Zellers D. Building parent/professional partnerships: An innovative approach for teacher education. *The Teacher Educator*. 2008. Vol. 43(2). P. 87–108.
14. Pansé-Barone Ch., VanLone J., George-Puskar A., Ziegler L. Preservice Preparation Practices to Increase Family Professional Collaboration: A Mixed-Methods Systematic Review. 2024. P. 117–141.
15. Sadova I., Kravchenko-Dzondza O. Model of Development of Teacher's Readiness to Work for Inclusive Education. *Advances in Economics, Business and Management Research: Proceedings of the International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021)*. 2021. Vol. 170. P. 269–276.
16. Woodman AC. Trajectories of stress among parents of children with disabilities: A dyadic analysis. *Family Relations*. 2014. Vol. 63(1). P. 39–54.

REFERENCES

1. Denyshchuk I. (2023) Stratehii efektyvnoi vzaiemodii z batkamy osib z osoblyvymy osvitimy potrebamy na rivni zakladu osvity [Strategies for effective interaction with parents of individuals with special educational needs at the level of an educational institution]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problem*, 69: 80–90. [in Ukraine]
2. Mazur V, Nikora A. (2022) Napriamy ta zmist psykhologo-pedahohichnoi pidtrymky simei, yaki vykhovuiut dytynu z osoblyvymy osvitimy potrebamy [Directions and content of psychological and pedagogical support for families raising a child with special educational needs]. *Scientific Collection «InterConf», (99): with the Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «International scientific discussion: problems, tasks and prospects» (February 19–20, 2022)*, 225–231. [in Ukraine].
3. Statystychni dani (2025) [Statistical data]. Ministerstvo osvity ta nauky Ukrainy. Available: <https://surl.li/kvaqds>
4. Yarmola N. (2018) Indyvidualna osvittia traiektoriia dytyny z porushenniamy intelektualnoho rozvytku: praktychni kroky [Individual educational trajectory of a child with intellectual disabilities: practical steps]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1.14. Available: <https://surl.li/xgfcic> [in Ukraine].
5. Al-Otaibi S.L., Algabbani M.F., Alboraih A.M., AlAbdulwahab S.S. (2024) Effectiveness of Family-Professional Collaboration on Functional Goals Achievement of Children with Cerebral Palsy and Caregivers' Quality of Life and Burden: A Randomized Comparative Study. *J Clin Med*, 11;13(14). 4057. .
6. Ridgley R., Snyder P.A., McWilliam R. A. (2020) Individualized Family Service Plan Quality and Alignment of Child-Focused Outcomes to Federal Outcomes and State Early Learning Guidelines. *Topics in Early Childhood Special Education*, 39(4): 200–212. .
7. Dunst C.J., Trivette C.M. and Hamby D.W. (2007) Meta-analysis of family-centered helping practices research. *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13: 370–378. .
8. Durand V.M., Hieneman M., Clarke S., Wang M., Rinaldi M.L. (2013) Positive family intervention for severe challenging behavior I: A multisite randomized clinical trial. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 2013, 15(3):133–143.
9. Kandel I., Merrick J. (2008) The birth of a child with disability. Coping by parents and siblings. *The Scientific World Journal*, 3:741–750. .
10. Malone D.G., Gallagher P.A. (2008) Transition to preschool programs for young children with disabilities. *Journal of Early Intervention*, 30(4): 341–356. .
11. McWilliam R.A., Ferguson A., Harbin G.L., Porter P., Munn D. and Vandiviere P. (1998) The family-centeredness of Individualized Family Service Plans. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18: 69–82. .
12. Means J.M. (2023) Perception of Collaboration between Parents and Teachers of Students with Special Needs Regarding the Individual Education Plan (IEP). *Journal of Social Sciences and BusinessQuest International University*, 2. Issue 1:43–60. .
13. Murray, M., Curran, E., & Zellers, D. (2008) Building parent/professional partnerships: An innovative approach for teacher education. *The Teacher Educator*. 43(2): 87–108. .
14. Pansé-Barone Ch., VanLone J., George-Puskar A., Ziegler L. (2024) Preservice Preparation Practices to Increase Family Professional Collaboration: A Mixed-Methods Systematic Review. *Bucknell University*, 117–141. .
15. Sadova I., Kravchenko-Dzondza O. (2021) Model of Development of Teacher's Readiness to Work for Inclusive Education. *Advances in Economics, Business and Management Research: Proceedings of the International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021)*, 170: 269–276. .
16. Woodman A.C. (2014). Trajectories of stress among parents of children with disabilities: A dyadic analysis. *Family Relations*, 63(1):39–54.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 24.11.2025